

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 8 listopada 2005 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marian Kocon (przewodniczący)

SSN Teresa Bielska-Sobkowicz

SSN Tadeusz Żyznowski (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa A. K.

przeciwko J. C., Skarbowi Państwa - Szefowi Wojewódzkiego Sztabu Wojskowego w R. i Skarbowi Państwa - Dowódcy Jednostki Wojskowej nr (...) w R. o zadośćuczynienie, ustalenie, odszkodowanie i rentę, po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 8 listopada 2005 r., kasacji powoda od wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 16 grudnia 2004 r., sygn. akt I ACa (...),

oddala kasację i zasądza od powoda na rzecz Skarbu Państwa Dowódca Jednostki Wojskowej nr (...) w R. kwotę, 1.800 zł (jeden tysiąc osiemset złotych) kosztów procesu za instancję kasacyjną.

Uzasadnienie

Sąd Okręgowy uwzględnił częściowo powództwo wobec pozwanego J. C. a w całości je oddalił w odniesieniu do Skarbu Państwa Wojewódzkiego Sztabu Wojskowego w R. i Dowódcy Jednostki Wojskowej nr (...) w R.. Sąd Apelacyjny podzielił w całości ustalenia Sądu I instancji i wnioski z nich wynikające o braku podstaw do przyjęcia odpowiedzialności Skarbu Państwa za doznaną przez powoda szkodę i zaskarżonym wyrokiem oddalił – w tym zakresie – apelację skarżącego A. K.. Z ustaleń tych wynika, że pozwany mjr J. C. pełnił zawodową służbę wojskową w Jednostce Wojskowej (...), na stanowisku dowódcy. W tej samej jednostce służbę wojskową pełnił powód mjr A. K. jako zastępca dowódcy d/s. logistyki. Dnia 8 grudnia 1996 r. obaj oficerowie udali się do

N., gdzie odbywała się uroczystość nadania sztandaru JW. (...) R. a następnie przysięga żołnierzy wcielonych do służby zasadniczej. Po dopełnieniu tych uroczystości w zorganizowanym na 120 osób obiedzie uczestniczyli obaj wymienieni oficerowie. W godzinach późno-wieczornych dnia 8 grudnia 1996 r. obaj antagoniści (bowiem nieporozumienia ujawniły się już w czasie obiadu) wracali samochodem z N. do R. wraz z trzema podwładnymi żołnierzami. Między powodem i pozwanym wywiązała się sprzeczka a następnie doszło do szarpaniny. Pozwany J. C., po zatrzymaniu pojazdu, usiłował wyciągnąć powoda A. K. z samochodu. Gdy powód znalazł się na zewnątrz tego pojazdu pozwany zadał mu kilka ciosów ręką oraz kopał powoda używając przy tym słów wulgarnych oraz obraźliwych. Prawomocnym wyrokiem Wojskowego Sądu Okręgowego w W. z dnia 19 maja 1997 r. sygn. akt SO (...) pozwany J. C. został uznany za winnego popełnienia przestępstwa z art. 321 k.k. w zw. z art. 156 § 2 k.k. ze wskazaniem w sentencji tego wyroku doznanych uszkodzeń ciała. Następstwa tego czynu zostały ustalone w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku. Zdaniem Sądów obu instancji powód odbywał dnia 8 grudnia 1996 r. podróż służbową i dlatego podstawą ferowanych decyzji, orzeczeń oraz roszczeń stanowiły przepisy ustawy z dnia 16 grudnia 1972 r. o świadczeniach przysługujących w razie wypadków i chorób pozostających w związku ze służbą wojskową (Dz. U. Nr 53, poz. 342 ze zm.), co nie przesądza o obciążeniu odpowiedzialności za skutki pobicia Skarbu Państwa. Nastąpiło to jedynie przy okazji wykonywania czynności powierzonych sprawcy naganego zachowania w czasie odbywanej podróży. Pobicia powoda nie można wiązać z zakresem powierzonych pozwanemu czynności i dlatego Sąd Apelacyjny oddalił w tym zakresie apelację powoda obciążając go kosztami postępowania w wysokości po 1200 zł zasądzonymi na rzecz Szefa Wojewódzkiego Sztabu Wojskowego w R. oraz dowódcy Jednostki Wojskowej nr (...) w R.

Kasację opartą na obu podstawach przewidzianych w art. 393¹ k.p.c. (według jego numeracji i brzmienia obowiązującego w dacie wydania zaskarżonego orzeczenia) złożył powód A. K. Skarżący zarzucił naruszenie art. 417 k.c. w zw. z art. 2 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 16 grudnia 1972 r. o świadczeniach odszkodowawczych przysługujących w razie wypadków i chorób pozostających w związku ze służbą wojskową (Dz. U. Nr 53, poz. 342 ze zm.) przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie tych przepisów przez przyjęcie, że Skarb Państwa nie ponosi odpowiedzialności za spowodowanie obrażeń ciała przez pozwanego u powoda. Naruszone zostały – w ocenie skarżącego – także przepisy ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości

i przeciwdziałaniu alkoholizmowi bowiem Sąd Apelacyjny pominął całkowicie okoliczności, że po zakończeniu uroczystości wręczenia sztandaru i złożenia przysięgi przez żołnierzy wydano obiad w czasie którego podawano alkohol za zgodą i wiedzą przełożonych wyższego rzędu pozwanego J. C., który wprowadził się w stan nietrzeźwości, co było dodatkową przesłanką jego nagannego zachowania. Nadto skarżący zarzucił naruszenie przepisów postępowania tj. art. 233 § 1 k.p.c. przez nierozważenie całokształtu materiału dowodowego i pominięcie, że pozwany J. C. jako dowódca jednostki miał szczególny obowiązek zadbania o podległych mu podwładnych w czasie podróży służbowej. Zdaniem skarżącego Sąd Apelacyjny z obrazą art. 382 i 378 § 1 k.p.c. nie uwzględnił zarzutów zgłoszonych w apelacji dotyczących odpowiedzialności Skarbu Państwa chociaż zebrany materiał uzasadniał odpowiedzialność Skarbu Państwa wraz z pozwanym Januszem Charą. Wnosił o solidarne zasądzenie od wszystkich pozwanych odszkodowania, zadośćuczynienia i renty.

Pozwany Skarb Państwa w złożonej odpowiedzi na kasację wnosił o jej oddalenie z zasądzeniem kosztów procesu za instancję kasacyjną. Sąd Najwyższy – po uwzględnieniu treści art. 3 ustawy z dnia 22 grudnia 2004 r. o zmianie ustawy – kodeks postępowania cywilnego... (Dz. U. z 2005 r. Nr 13, poz. 98) – zważył, co następuje:

Jeżeli pozwany z powołaniem się na obie podstawy kasacji kwestionuje zasadność zaskarżonego orzeczenia, to niezależnie od kolejności powołania przepisów prawa materialnego i procesowego mających uzasadniać zarzucane przez skarżącego wadliwości, w pierwszej kolejności wymagają rozważenia zarzuty oparte na podstawie z art. 393¹ pkt 2 k.p.c. bowiem prawidłowe zastosowanie przepisów prawa materialnego uzależnione jest od poprawnie ustalonego stanu faktycznego. Skarżący zarzucając pominięcie materiału dowodowego i jego dowolną ocenę, czyni to bez uwzględnienia danych wynikających z akt sprawy, bądź zgłasza zarzuty pozostające w sprzeczności z nie budzącymi wątpliwości ustaleniami faktycznymi i bądź też twierdzeniami powoda.

Zebrany obszerny materiał dowodowy w powołanej sprawie karnej Wojskowego Sądu Okręgowego w W. sygn. So (...) obrazujący przebieg zajścia i okoliczności go poprzedzające narzucał z całą koniecznością jego wykorzystanie. Sąd Okręgowy uczynił to w ten sposób, że postanowił dopuścić dowód z akt tej sprawy celem ustalenia ich treści, a w szczególności treści orzeczenia zapadłego w sprawie przy uwzględnieniu art. 11 k.p.c. (por. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 14 stycznia 1997 r., I CKN 42/96 (OSNC 1997 nr 5, poz. 62). Wskazanim wymaganiom w odniesieniu do przeprowadzenia dowodów z akt innej sprawy, bądź zawartych w tych aktach

dokumentów uczynił Sąd Apelacyjny, co pomija skarżący formułując kolejne zarzuty w przedmiocie oparcia rozstrzygnięcia na niekompletnym materiale dowodowym. Ujawnione z postępowania karnego fakty nie przemawiają za uwzględnieniem kasacji. Według ustaleń zawartych w uzasadnieniu wyroku Wojskowego Sądu Okręgowego w W. sygn. akt So (...) osobą odpowiedzialną za organizację i przebieg uroczystego obiadu - z racji wykonywanych obowiązków był – powód mjr A. K. Z racji sprawowania tych obowiązków powód wypił dwa (25-30 gramowe) kieliszki wódki. Więcej alkoholu - w czasie tej uroczystości wypił - pozwany mjr J. C., którego zachowanie się tak relacjonował powód przesłuchany w charakterze świadka (odw. Akt So (...)) „Oskarżony był pijany, rozebrał się z munduru, poklepywał wszystkich po plecach. Powiedziałem mu żeby się uspokoił. On zdjął koszulę i włożył sweter. Wszedł na zaplecze i chciał porozmawiać z jedną z kelnerek, ale ona odeszła. Zaczął więc głośno postukiwać butami o podłogę, zwróciłem mu uwagę, żeby przestał, mogą popękać płytki”. Dalsza relacja powoda wskazuje, że jego uwagi i napomnienia kierowane do pozwanego nie odniosły żadnego skutku. Powód wrócił do tego nagannego zachowania się pozwanego w czasie podróży samochodem, co – według dalszej relacji powoda – rozsierdziło pozwanego, i o co nie ulega wątpliwości, wywołało agresję pozwanego, który polecił powodowi opuścić pojazd a gdy ten odmówił użył siły fizycznej. Ustalone przyczyny i okoliczności antagonistycznej postawy obu mężczyzn, a następnie agresywnej postawy pozwanego, pozwalają na odparcie wielokrotnie powtarzanego w kasacji zarzutu o obowiązkach wynikających z pełnionej funkcji dowódcy jednostki oraz organizatora wyjazdu odpowiedzialnego za bezpieczny powrót także powoda A. K. Rozważając przesłanki wyrządzenia szkody przy wykonywaniu powierzonych czynności należy uwzględnić swoiste cechy wnioskowanej przez powoda - odpowiedzialności Skarbu Państwa i różnorodności zadań spełnianych przez poszczególnych funkcjonariuszy a także okoliczności wyrządzenia szkody, co wyklucza stosowanie schematyzmu lub automatyzmu.

Nie negując znaczenia argumentacji kasacji eksponującej takie okoliczności jak stanowisko funkcjonariusza, pełnionej przez niego funkcji a także charakter działalności, nie można nie dostrzec, że przytoczona relacja powoda iż obaj antagoniści – już w trakcie uroczystego obiadu - bez względu na zajmowane stanowisko służbowe realizowali własne zamierzenia i kierowali się wyłącznie celem własnym. Działanie w celu osobistym nie pozostawało w ogóle w związku z powierzonymi pozwanemu i powodowi czynnościami i nie wynikało z nadużycia możliwości jakie stwarzało

stanowisko służbowe. Obaj funkcjonariusze dążyli do osiągnięcia własnych, prywatnych interesów i celów a powód – w obecności przełożonych jego i pozwanego - podejmował decyzję o potrzebie reakcji na - jego zdaniem - wysoce naganne - zachowanie się pozwanego i zakresie tej interwencji. Skarb Państwa nie może ponosić odpowiedzialności za szkodę polegającą na pobiciu jednego z uczestników uroczystego - w założeniu organizatorów – obiadu, na którym ilość serwowanego alkoholu wywołała reakcje zakończone pobiciem jednego z organizatorów. Trafnie zatem Sądy niższych instancji uwolniły pozwany Skarb Państwa od odpowiedzialności za szkodę wywołaną z przyczyn osobistych. W świetle ustaleń Sądu Apelacyjnego dokonanych na podstawie prawomocnego wyroku Wojskowego Sądu Okręgowego (art. 365 § 1 k.p.c.) i zeznań powoda niezrozumiałą jest zarzut naruszenia art. 233 i 382 k.p.c. przez to, że Sąd Apelacyjny nie rozważył całokształtu materiału dowodowego, zwłaszcza że skarżący pomija tak istotny element jak uzupełnienie materiału dowodowego w postępowaniu apelacyjnym i w ogóle nie odnosi się do faktów z tego materiału wynikających. Tak ogólnikowo sformułowany zarzut i ograniczenie się do wielokrotnego powtarzania obowiązków pozwanego wynikających z jego stanowiska służbowego uzasadnia odesłanie skarżącego do ustalonego orzecznictwa wskazującego na przesłanki warunkujące skuteczność wysuniętego przez pozwanego zarzutu (por. w szczególności orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 14 stycznia 2000 r., I CKN 1169/99 – OSNC 2000, nr 7 - 8, poz. 139 i z dnia 10 kwietnia 2000 r., V CKN 17/2000 – OSNC 2000, nr 10, poz. 189).

Naruszenie prawa materialnego będące następstwem jego błędnej wykładni (art. 393¹ pkt 1 k.p.c.) polega na mylnym zrozumieniu treści stosowanego przepisu. Powołanego w kasacji przepisu art. 2 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 16 grudnia 1972 r. o świadczeniach odszkodowawczych przysługujących w razie wypadków i chorób pozostających w związku ze służbą wojskową (Dz.U. Nr 53, poz. 342 ze zm.) Sądy obu instancji nie stosowały. Nie można skutecznie powoływać się w kasacji na naruszenie prawa materialnego polegające na błędnej wykładni czy niewłaściwym zastosowaniu przepisu, który nie był podstawą rozstrzygnięcia. Okoliczność, że powód uzyskał świadczenia na podstawie powoływanej w kasacji tj. ustawy z dnia 16 grudnia 1972 r. o świadczeniach odszkodowawczych przysługujących w razie wypadków i chorób pozostających w związku ze służbą wojskową nie może przesądzać – jak trafnie podkreśliły Sądy obu instancji – o uznaniu czynu pozwanego jako wynikającego z powierzonych mu czynności. Nie zachodzi zatem potrzeba rozważania różnicy

wynikającej z przyznania świadczenia od obarczenia odpowiedzialnością Skarbu Państwa za następstwa deliktu popełnionego w ustalonych prawidłowo okolicznościach.

Z powyższego wynika, że kasacja nie zawiera usprawiedliwionych podstaw i dlatego na podstawie art. 393¹² k.p.c. podlega oddaleniu z zasądzeniem kosztów procesu za instancję kasacyjną (art. 393¹⁹ i 391 § 1 k.p.c. w zw. z art. 108 § 1 oraz 98 § 1 i 3 a także 99 k.p.c.). Z powyższych przyczyn i na podstawie powołanych przepisów, orzeczono jak w sentencji wyroku.